

3/ 2022 tema serijala „Izazovi i dileme manjinske politike u hrvatskom društvu – KULTURU TOLERANCIJE MOGU JAČATI OBRAZOVANJE, MEDIJI I – POLITIČARI

Za kvalitetnije ostvarivanje manjinskih prava nisu dovoljni samo zakoni već i stvaranje jednog šireg i kvalitetnijeg sociokulturnog ozračja – kultura tolerancije. Postavlja se pitanje koliko je vlast zaista predana unapređenju i zaštiti manjinskih prava ili postoji neka vrsta maćehinskog odnosa najviših vlasti prema tim problemima. Čini se da u našim okolnostima imamo svojevrsno fingiranje predanosti ljudskim i manjinskim pravima i jedan površan i pasivan odnos te da izostaju mnoge ključne mjere koje bi mogle unaprijediti društvenu i političku atmosferu u korist manjinskih prava i na taj način doprinijeti kvalitetnijem stanju društva u cjelini i dobrobiti za svih. Nažalost mnogi politički akteri propuštaju potaknuti procese koji jačaju toleranciju, koji otvaraju put zajedništvu, jačaju društvenu koheziju Izostaje i odgovornost medija dok su prisutni veliki nedostaci u obrazovanju kao jednom od ključnih alata razvoja društvene tolerancije. A

najnovija istraživanja sugeriraju da su mladi spremni usvajati vrijednosti zajedničkog života i tolerancije ako im se kroz obrazovni sustav to pruži na sustavan i kvalitetan način.

Govoreći o problemima ostvarivanja prava nacionalnih manjina pučka pravobraniteljica **Tena Šimonović Einwalter** je svojevremeno upozorila kako je, unatoč tome što su prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj normativno relativno dobro zaštićena, situacija u praksi osjetno drugačija, s mnogo problema, ali da ono što je bitno jeste da da to ne ovisi samo o Ustavu odnosno Ustavnom zakonu i drugoj regulativi uključivo i međunarodne akte, već da stanje i ostvarivanje pojedinih manjinskih prava značajno ovisi i o spremnosti zajednice na njihovo uvažavanje te ocijenila da smo, nažalost, suočeni i s neprihvatljivom situacijom da pojedini politički i društveni akteri šalju poruke kako nacionalne manjine navodno imaju prevelika prava, što je potpuno u suprotnosti s kulturom tolerancije, inkluzije i bogatstva različitosti ali empirijskim činjenicama o njihovom položaju. A u posebnoj izjavi za ovaj serijal pučka pravobraniteljica opravdano postavlja pitanje „Što utječe na toleranciju je itekako složeno pitanje. Dapače već i o samom pojmu tolerancije bismo mogli raspravljati – neki ju shvaćaju kao poželjan cilj, dok drugi ističu da zapravo znači podnošenje drugačijih, što nije dovoljno“.

profesorica filozofije multikulturalizma na Filozofskom fakultetu u Splitu Marita Brčić Kuljiš kaže „Tolerancija mi osobno nije najdraža riječ jer u sebi

sadržava negativan predznak koji se može razumjeti i u vidu trpljenja jer nevoljko priznajem nešto što mi se ne sviđa. Osim toga, tolerancija ima i mračniju stranu, a ona je sadržana u poziciji moći tj. da netko iz pozicije moći tolerira drugoga i drugačijeg. Tolerancija shvaćena na takav način tako ne rješava predrasude, negativnosti, diskriminaciju nego sve to gura pod *tepih tolerancije*. „ Neki se zato zalažu da bi puno prihvatljiviji kada su nacionalne manjine u pitanju bio suživot a ne tek puka tolerancija, trpljenje drugih (i posebno drugačijih). Međutim moglo bi se postaviti i pitanje ima li suživot ikakvih mogućnosti prije nego savladamo i izgradimo elementarnu – toleranciju. No kako god da pristupili tom problemu nedvojbeno je da stupanj tolerancije u društvu, društvena klima, utječe na ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina, bilo da govorimo o samim manjinskim pravima i mjeri u kojoj se ona ozbiljno doživljaju i provode na svim razinama ili da govorimo o drugim pravima odnosno o diskriminaciji do koje dolazi zbog predrasuda i netolerancije, kaže pravobraniteljica. A da je atmosfera u društvu još uvijek nije tolerantna prema nekim nacionalnim manjinama, pokazatelje, možemo sresti tako reći na svakom koraku, ali ono što je bitno jeste da se ozračje netolerancije prema nekim nacionalnim manjinama može prenijeti i na šire društvo ili da li upravo zbog toga što nemamo kulturu tolerancije u društvu onda ona posebno eskalira prema nekim nacionalnim manjinama . Za sada to su u prvom redu Romi i Srbi , ali već imamo indikativnih pojava da se neki oblici neprihvatljivog animoziteta povijesnim revizionizmom šire i prema Židovima na što već upozoravaju i neke međunarodne instance. Faktore netolerancije na širem planu indiciraju npr. mnoga istraživanja o etničkoj distanci za koje profesorica **Antonija Petričušić** u svom radu „ Četvrt stoljeća manjinske politike u Hrvatskoj... „ kaže kako pokazuju je socijalna distanca prema nekim manjinskim zajednicama – konstantno značajna.

ODGOVORNOST POLITIČKIH STRUKTURA

Na probleme te neprihvatljive društvene atmosfere više puta je upozorio Savjet za nacionalne manjine objavivši u zadnjih par godina dva puta Deklaraciju u kojoj upozorava na pojave nacionalne nesnošljivosti, etnocentrizmu i negativnog nacionalizma koji su se nakon ulaska Hrvatske u EU sve izraženije počeli osjećati u hrvatskom društvu i prema kojima su izostale odgovarajuće društvene, političke pa i zakonske akcije i reakcije. Koliko je tolerancija važna za manjinska prava govori i stav Savjetodavnog odbora stručnjaka za praćenje provođenja Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, koji u mišljenju za Hrvatsku iz 2021. potiče vlasti na odlučno rješavanje i javnu osudu svih slučajeva javnog poticanja na nasilje i mržnju, zločine iz mržnje, kao i radikalni nacionalizam, povijesni revizionizam, glorifikaciju osoba osuđenih za ratne zločine i protumanjinsku retoriku u javnom i političkom diskursu, kao i da se pobrinu da zločini iz mržnje koji pogađaju pripadnike nacionalnih manjina budu spriječeni, djelotvorno istraženi i odgovarajuće sankcionirani. Iako i ova važna institucija europske politike zaštite prava manjina u pravilu hvali pravni i institucionalni okvir manjinske politike u Hrvatskoj, već dugo naglašava i ponavlja da taj okvir osjetno , a ponekad i drastično nagriza i destabilizira društvena klima: izostanak međukulturalnog dijaloga, neadekvatan prikaz

manjina u medijima, slučajevi govora mržnje usmjereni prema pojedinim manjinama u medijima i u političkom diskursu.....i naravno uvijek ponovno naglašava pasivan odnos visoke politike i vlasti prema tim problemima ! A oni nisu samo verbalni , niti je posrijedi samo retorika već se iza tih „ kulisa“ često kriju debele naslage i raširena lepeza direktne i indirektne (vrlo često i institucionalne) diskriminacije u obrazovanju , zapošljavanju , javnoj komunikaciji itd pa sve do pojava fizičkog nasilja bez obzira što su takvi ispadi rijetko i oni su nesumnjivo i indikativni. Kako zaista stoji s govorom mržnje kao jednim od najradikalnijih elemenata trovanja atmosfere tolerancije u hrvatskom društvu pokazao je prošlogodišnji bilten SNV o govoru mržnje . Jedan od autora **Nikola Vukobratović** tako ocjenjuje: „Istraživanje povijesnog revizionizma, govora mržnje i nasilja prema Srbima koje godinama provodi Srpsko narodno vijeće pokazuju da se u posljednje vrijeme ovi negativni procesi iz medijske kanalizacije sve više napreduju i prema samom vrhu politike. Tragično je da snage represije povremeno mogu biti agilne prema huliganima, ali na govor mržnje u medijima ili od strane političara koji nesumnjivo olakšava fizičko nasilje i daje mu opravdanje uglavnom nema društvene reakcije. Aktualni procesi „normaliziraju“ mržnju, a tome doprinosi i nerazumijevanje koncepta manjina kao ravnopravnih građana s kulturnim posebnostima. Etnonacionalizam još uvijek dominira, a razvoj tolerancije prema najugroženijim skupinama poput Srba ili Roma napreduje presporo ili nikako.

OPASNO NAVIKAVANJE NA MRŽNJU

No, možda je najporazniji zaključak, onaj da se stvari ne mijenjaju dramatično, nastavlja dalje Vukobratović, što znači da se učvršćuje neka standardna razina mržnje. Svi se na nju kroz nekoliko godina naviknemo i više je ne doživljavamo kao eksces..... Sigurno postoji određena razina „kapilarne mržnje“, ali ne treba sve svaljivati na „podivljali narod“. Ako promotrimo kako o manjinama pričaju npr. lokalni dužnosnici u Međimurju ili Vukovaru, jasno je da postoji politička potreba da se animozitet proizvodi. Odgovornost za mržnju treba biti proporcionalna moći i utjecaju koji netko ima u društvu, zaključuje Vukobratović. Za Rome, isključivošću, netolerancijom i diskriminacijom najpogođeniju nacionalnu manjinu nema nažalost ovako sustavnih analitičkih biltena kao što ih za Srbe proizvodi SNV, ali dovoljno je navesti samo par podataka da se shvate razmjeri njihove situacije i izloženosti širem društvenom nasilju koje ublažavamo terminom društvene marginalizacije (iako je stanje puno gore.) Stanje diskriminacije romske populacije, jedan od najizraženijih problema koji prati romsku populaciju, možda najbolje ilustrira podatak da je njih 30 do 50 posto (ovisno i izvorima i tipu istraživanja) iskusilo neki oblik diskriminacije (najčešće pri traženju posla). Istraživanjem Europske agencije za temeljna prava prije nekoliko godina se pokazalo da su hrvatski Romi treći po

ugroženosti u EU, odnosno da veći stupanj diskriminacije od hrvatskih osjećaju samo Romi u Portugalu i Grčkoj. Nasuprot svega toga istraživanje Ureda pučke pravobraniteljice pokazuje npr. da skoro polovina stanovništva jednostavno misli kako Romi ne žele raditi već živjeti od socijalne pomoći!

ANTIROMSKI FAŠIZAM

Prema redovitim istraživanjima koje provodi Ured pučkog pravobranitelja znamo i da je velika socijalna distanca prema Romima, pa se tako gotovo svaka druga osoba slaže se s tvrdnjom da Romi žive od socijalne pomoći, a otprilike svaka četvrta misli da bi činjenica da je u uslužnoj djelatnosti zaposlen Rom odbila mnoge klijente. **Siniša Senad Musić**, potpredsjednik Romske organizacije mladih Hrvatske i koordinator Roma Civil Monitor projekta 2021.-2025, kada je odnos prema Romima u pitanju posebno ističe problematiku anticiganizma koji čak naziva – antiromskim fašizmom. Anticiganizam se manifestira na različite načine, od toga da su Cigani u svakodnevnom životu simbol nečeg lošeg i opasnog, a onda se to poistovjećuje s Romima i stvara gotovo bezizlazan okvir diskriminacije, do toga da anticiganizam u nekom širem smislu predstavljaju i teški uvjeti siromaštva u kojima Romi žive posebno u svojim segregiranim naseljima. A ta segregacija zapravo i jeste najizraženiji oblik diskriminacije jer takav život negativno utiče na kvalitetu integraciju romske populacije i odnose s neromskom zajednicom te taj negativni kontekst prati romsku populaciju faktički čitav život, upozorava Musić. Diskriminacija prema Romima formalno je pod udarom zakona (bez obzira, sada, na to kako se on provodi), ali u javnom i praktičnom životu postoji masa indirektnih diskriminatorskih postupaka prema Romima koji se grade na predrasudama i koji učvršćuju te predrasude. Od onih općih negativnih stereotipa da Romi kradu, da ne žele raditi, da su mutni poslovi nazivaju ciganski poslovima, da se nered naziva ciganlukom, do gotovo perverzno patoloških pristupa u kojima se cigani simbolički upotrebljavaju i kao prijetnja maloj djeci. Dakle Cigan je simbol nečeg lošeg i čak opasnog u svakom pogledu, a Cigani se poistovjećuju s Romima ili obrnuto i to postaje gotovo bezizlazan okvir diskriminacije i to sve češće indirektno jer se s direktnom možete suočiti i boriti ali s indirektnom znatno teže, kaže Musić.

POVRŠAN PRISTUP VLASTI

Evidentno je da se problemu ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava ne može pristupiti samo nabrojanjem i evidentiranjem njihovih kršenja već da je nužno otvoriti raspravu o širem društveno političkom kontekstu koji ih koči . Nasuprot tome čini se da u našim okolnostima imamo svojevrsno fingiranje predanosti ljudskim i manjinskim pravima. Postavlja se pitanje koliko je vlast zaista predana unapređenju i zaštiti manjinskih prava ili postoji li neka vrsta maćehinskog odnosa najviših vlasti prema tim problemima. Opetovani pozivi Odbora stručnjaka i Vijeća ministara u vezi provedbe Okvirne konvencije adresirani su upravo na javiše instance vlasti da promptno reagiraju na izljeve govora mržnje , diskriminaciju Ali s time s rijetko susrećemo . Dapače , moglo bi se reći kako najviše instance vlasti pokazuju izraziti formalistički pa i omalovažavajući odnos prema pitanjima ljudskih i manjinskih prava . Tako se npr. godišnja izvješća pučke pravobraniteljice puna podataka o kršenju manjinskih i ljudskih prava ali i puna prijedloga mjera za njihovo rješavanje najvišem hrvatskom političkom tijelu Saboru nakon dugog čekanja i velikog kašnjenja primaju tek na

znanje. Komentirajući taj odnos dr. sc. Antonija Petričušić , članica Savjetodavnog odbora Vijeća Europe za praćenje provedbe Okvirne konvencije za prava nacionalnih manjina pak kaže „ A kada su konačno došla na red ona se faktički samo primaju na znanje, a preporuke se ne prihvaćaju kao operacionalne obveze za ministarstva, druga tijela javne vlasti, lokalnu samoupravu itd. To je teška politička manipulacija i pokazivanje kako ljudska prava nisu važna politika trenutne vlasti , odnosno Vlade, jer ih se ne provodi dosljedno. „ Neki elementi takvog odnosa prate i godišnja Izvješća o ostvarivanju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina koji u Sabor dolazi s velikim zakašnjenjem i faktički prolaze bez ozbiljnije rasprave i interesa zastupnika , a kamoli da se otvaraju pitanja stanja društvene tolerancije i njihova utjecaja na ostvarivanje manjinskih prava. Pri tome treba reći da koliko god kritike upućivali vlasti ni oporba se na tom planu nema ama baš ničim pohvaliti ! Površan odnos vlasti prema ovim problemima kritički opservira i jedan od čelnika Kuće ljudskih prava Ivan Novosel koji kao ključni problem u stagnaciji ljudskih i manjinskih prava posebno ističe nedostatak javnih politika kojima se štite, promiču i unapređuju ljudska prava te podiže svijest o njihovoj važnosti, na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Nema sumnje da posljednjih godina Vlada i kroz Operativne programe za nacionalne manjine pokreće značajne stvari i zadovoljava značajne potrebe , interese i zahtjeve nacionalnih manjina (iako se opravdano može postaviti pitanje u kojoj mjeri su npr. u 21. stoljeću rješavanje elektrifikacije i vodoopskrbe u povratničkim srpskim mjestima može označiti kao ostvarivanje manjinskih prava, a slično bi se moglo reći i za saniranje problema u mnogim romskim naseljima) . No unatoč toga i dalje se uglavnom šuti o stanju tolerancije u hrvatskom društvu i ispadima koje pogađaju nacionalne manjine verbalno , simbolički ali i egzistencijalno.

NEKI JOŠ NE ŽELE SIMBOLIČKI ZAVRŠITI RAT

Zanimljivo je npr. da je prvim Operativnim programom za nacionalne manjine 2017.-2020. bilo predviđeno posebno tijelo koje je trebalo raditi na razradi programa za promicanje mira i tolerancije te borbe protiv govora mržnje , rasizma i diskriminacije koje bi vodio podpredsjednik (u tom momentu potpredsjednica Marija Pejčinović Burić, kasnije

visokopozicionirana dužnosnica u Vijeću Europe), ali to važno tijelo faktički nikad nije ni saživilo. I novim Operativnim programima (2021.-2024.) najavljeno je da će obrazovni programi za čitavu učeničku populaciju imati sadržaje koji govore o doprinosu nacionalnih manjina hrvatskoj politici, znanosti, kulturi ..., što bi dugoročno sigurno bio značajan doprinos razumijevanju, toleranciji, boljoj poziciji i uvažavanju manjina u društvu. No, iako su novi Operativni programi došli faktički do polovine mandata ta vrijedna ideja tek je došla do – početnog istraživanja . U tom pogledu kao svojevrsni lakmus papir stanja tolerancije u Hrvatskom društvu bez sumnje je primjer Vukovara. Bez obzira što bi se moglo prigovoriti da je Vukovar zbog ratnih trauma i opterećenja poseban, a ne reprezentativan slučaj mnoge se stvari naše (ne)tolerancije upravo tu kristaliziraju. Tako će npr. profesorica socijalne psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Dinka Čorkalo Biruški koja je dugo istraživala problematiku međuetničkih odnosa u poslijeratnom Vukovaru a 2020.godine realizirala istraživanje „ Vukovar – grad zarobljen politikom „ kazati *„Proces mirne reintegracije jeste okončan kao završetak rata ali ključna pogreška u tome bila je izostanak jasne političke volje da izgradnja mira, a ne samo okončanje rata, bude apsolutni cilj i prioritet. Propušten rad mnogih dionika na izgradnji društvenih stavova koji promiču i ojačavaju mir, a to je suzbijanje predrasuda, borba protiv govora mržnje, sisanja međuetničkih napetosti, provociranja nasilja itd. Propustilo se potaknuti procese koji jačaju toleranciju, koji otvaraju put zajedništvu, jačaju društvenu koheziju ...Ipak, rezultati istraživanja o Vukovaru daju osnovu za optimizam jer građani budućnost svoga grada vide drugačije i to su jasne poruke i lokalnim i državnim vlastima. Ali velika je odgovornost i na samim građanima te na civilnom sektoru da jasno artikuliraju svoje interese i nametnu ih aktualnim politikama „*. I saborski zastupnik talijanske nacionalne manjine Furio Radin upire prstom u Vukovar „ Uz sav dužni pijetet prema onome što se u ratu dogodilo u Vukovaru, prema njegovim strašnim žrtvama, treba reći da jezik i pismo jedne nacionalne manjine nemaju ništa s tim i da nisu ni u kakvoj korelaciji sa zločinima koji su se dogodili prije 30 godina. Podsjetio bih na primjer Istre gdje je dvojezičnost uspostavljena odmah nakon II svjetskog rata i sloma nacifašizma. Brojni zločini koji su počinjeni za fašističke okupacije nisu bili prepreka tome. Prema tome, treba samo malo političke mudrosti i senzibiliteta da se shvati kako problem leži

drugdje, u nekim politikama koje su provodile određene ciljeve, ali ne i u zajednici nacionalne manjine, čiji su članovi ostali u Vukovaru, s jednim jedinim ciljem i projektom – da žive u miru i toleranciji s većinskim narodom. Zato neprimjenjivanje zakona na štetu neke nacionalne manjine nije izraz mentaliteta određene sredine, niti izraz narodne volje i slično, nego je to izraz jedne politike. To je izraz politike koja simbolično ne želi okončati, ne želi završiti rat, jer to nezavršavanje rata donosi neke glasove i privilegije. Slično dizanje tenzija imate i u Međimurju, prema Romima koji postaju žrtve potpuno promašenih politika.

A upravo bi se famozni problem ćirilica mogla promatrati i na jednoj simboličnoj razini i postaviti pitanje može li ona biti faktor tolerancije, a ne izazivanja netrpeljivosti i napetosti. Pak o tome, zašto nije, profesorica na Pravnom fakultetu u Rijeci **Vesna Crnić Grotić** te predsjednica odbora stručnjaka Vijeća Europe provedbe europske Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima između ostaloga kaže „ Država ima obvezu raditi na jačanju tolerancije kada su u pitanju jezična i druga prava. Tu je obavezu Hrvatska preuzela ratificirajući Povelju i to je jedna važna preporuka Odbora stručnjaka za provedbu Povelje. Hrvatska na tome treba sustavno raditi i bez obzira na ratne traume treba nastojati afirmirati zajedničku kulturnu baštinu, suživot i toleranciju, a u to spada i ćirilica (koju osim Srba dijele i neke druge nacionalne manjine u Hrvatskoj). Nije Hrvatska jedina s takvim problemima u Europi, upravo zato treba raditi na razvoju europskih vrijednosti pa smo i mi pozvani raditi na tome.

MEDIJSKE MANIPULACIJE

I kod romske nacionalne manjine nažalost imamo dosta slučajeva da se njihove teški životni uvjeti i problemi koji iz toga proističu prije svega koriste za širenje daljnjih animoziteta prema toj manjini umjesto da budu poziv i alarm društvu da potaknu odgovarajuće mjere na rješavanju i prevazilaženju njihove posvemašnje ugroženosti, diskriminacije i marginalizacije. Dovoljno je još jednom spomenuti poznati skup u Čakovcu „Želim normalna život“, koji je o romskim problemima progovorio na potpuno pogrešan način i pretvorio se u antiromsku manifestaciju čemu su značajno doprinijeli i mediji koji su upravo polazeći od predrasuda i stereotipe pokušavali u javnost plasirati potpuno netočne podatke kako romska populacija „proizvodi“, najviše „kriminala i ugrožava normalan život“. A radi se zapravo o diskriminaciji i manipulaciji, kao što se i kod nekih drugih romskih tragedija (ubojstava, paleža i sl.), što se i u punoj većoj mjeri događa i kod drugih, za Rome traži ponekad čak i neka vrsta protjerivanja iz zajednice. Nažalost mediji koji bi inače mogli i morali igrati značajnu ulogu u građenju društvene tolerancije nekad upravo prednjače u suprotnom smjeru. Profesorica etike novinarstva i članica Savjeta za

ljudska prava Pučke pravobraniteljica Gordana Vilović, podsjetivši da uz medijsko širenje govora mržnje (na što upozoravaju i međunarodne novinarska i medijske organizacije) imamo još jedan zabrinjavajući i negativni trend, a to je da se o nekim zbivanjima važnim za život pripadnika nacionalnih manjina uopće ne govori ili se to radi nevoljko ili na krivi način bez odgovarajućeg konteksta te da se često manjinama prišiva kolektivna krivnja (i Srbima i Romima , a možemo se prisjetiti da su u jednom momentu na udar došli i Slovenci kada su se zaoštrili granični problemi s Hrvatskom). To je nažalost raširena mantra ! „ Ljudi mogu u afektu svašta govoriti, ali da se svi pripadnici određene nacionalne manjine označavaju kao „zna se“ krivci, koje „bi trebalo preseliti“, je ružna i neshvatljiva izjava. Svakako, ne možete zaustaviti vijest, ali stavljanje u širi kontekst određenog događaja bi bio dobar način da zaustavite širenje panike i mržnje, kao i ucjenjivanje. Tu bi posebno javni servis trebao biti predvodnik drugačijeg pristupa, a to često izostaje „ smatra profesorica Vilović. U svakom slučaju osposobljavanje društva (posebno ratno traumatiziranog društva kao što je hrvatsko) za toleranciju složen je i dugotrajan zadatak . Ali upravo zato što prije je nužno je detektirati mjere koje tome vode. O tome bivša pučka pravobraniteljica **Lora Vidović** pak kaže

MLADI SVE SKLONIJI TOLERANCIJI

„ Nakon što smo ušli u Europsku uniju pokazalo se da smo u nekim važnim aspektima zakazali, odnosno da se sa značajnim zakonskim promjenama nije radilo i na stvarnim društvenim promjenama, na tome da svi građani i opća populacija i pripadnici manjina, na određen način usvoje te standarde koji čine društvo uređenim, tolerantnim te dobrohotnim prema svim i u kojem se neće kršiti ničija ljudska prava. Trenutno, praksa zaista dosta zaostaje za onim što imamo u zakonima. To ima veze s Europskom unijom utoliko što nakon našeg ulaska nema sustava praćenja i uspoređivanja primjene utvrđenih prava i od tada možemo vidjeti jedan, nažalost, sve izraženiji negativan diskurs što se tiče pripadnika nacionalnih, ali i drugih manjina, što nas upozorava da na tome još puno treba raditi.....Stoga je važno naglasiti i ulogu donositelja odluka i političara koji uvelike kreiraju javni diskurs i koji svojim izjavama itekako mogu doprinijeti povećanju međuetničke tolerancije, ali isto tako, mogu i raspiriti mržnju. Zato mislim da je i u ovom kontekstu ponovno vrlo važno naglasiti značaj obrazovanja za ljudska prava i građanskog odgoja i to od najranije dobi, gotovo od vrtića....jer smatramo da je riječ o ključnom alatu razvoja društvene tolerancije koji će nam svima pomoći da se bolje razumijemo i kvalitetnije živimo zajedno „ .Uostalom i to je dio preporuka koje dolaze iz Vijeća Europe u cilju poboljšanja društvene klime kada su nacionalne manjine u pitanju. A da to zaista može dati rezultata govore i rezultati jednog od posljednjih istraživanja političke pismenosti mladih u hrvatskom društvu o čemu jedan od autora i ravnatelj Instituta društvenih znanosti u zagrebu Boris Jokić kaže „ Rezultati pokazuju pozitivne pomake u odnosu na prethodna takva istraživanja. Tako imate značajno povećanje praga tolerancije prema nekim ranjivim i diskriminiranim skupinama kao što su npr. seksualne manjine, ali isto tako istraživanje pokazuje i smanjenje etnocentrizma, što je također vrlo zanimljiv rezultata ovog istraživanja. Ako pogledate koliko mladih ljudi npr. smatra da je Hrvatska isključivo nacionalna država Hrvata ili da su jedino katolici pravi Hrvati, vidjet ćete da među današnjim mladim generacijama takvih nema puno, 10 do 15 %. Isto tako ako ih pitate da li su spremni ući u odnose i prijateljstva s pripadnicima drugih nacionalnosti, čak više od 90 % odgovara potvrdno. To je važno istaknuti jer mladi ljudi u Hrvatskoj nisu imali prilike sustavno se izložiti tim

vrijednostima. Oni vjerojatno imaju tendenciju otvorenosti kao i njihovi vršnjaci u zapadnoj Europi, ali kada bi se na sustavan način dijaloški pa i polemički način pristupilo građanskom odgoju i obrazovanju siguran sam da bi ti rezultati bili još bolji „.

Autor: **Stojan Obradović**

